№ 276 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 13 1901 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 13 № 276

ՔՍԱՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak». Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ. Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

(30-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ 1902 ԹՈՒԱԿԱՆԻ

«ՄՇԱԿԸ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ՆՈՅՆ ՊՐՈԳՐԱՄՈՎ ԵՒ ՆՈՅՆ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ

ամէն օր բացի տօներին յաջորդող օրերից:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն եւ մէկ եւ տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն եւ ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր. եւ մի ամսվանը՝ 1 րուբլի:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 7 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները 10 րուբլի:

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բազարնայա եւ Բարօնսկայա փողոցների անկիւն):

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, եւ առհասարակ նամակներ եւ ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւնները ընդունվում են բոլոր լեզուներով:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պարտաւոր ենք միշտ պատրաստ լինել.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Դատաստանական դահլիճից. Ռուսաց ներկայացումները. Մատենագրութիւն. Նամակ խմբագրութեան. Նամակ խմբագրութեան. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Մի պատասխան:

ՊԱՐՏԱՒՈՐ ԵՆՔ ՄԻՇՏ ՊԱՏՐԱՍՏ ԼԻՆԵԼ

—

Մեր ընթերցողները գիտեն, որ նորերս Բաթումի և Օդեսայի մէջ տեղի ունեցան ժանտախտից հիւանդանալու դէպքեր: Կառավարութիւնը անմիջապէս խիստ միջոցների ձեռնարկեց կզզիացնելու սարսափելի այդ հիւանդութիւնը և նրան տեղնուտեղը ոչնչացնելու: Ժանտախտի դէպքերը մնացին իբրև ուրոյն երեւոյթներ, նոր դէպքեր տեղի չունեցան, և կառավարութիւնը, համարելով ժանտախտը հեռացած, վերացրեց այն խիստ միջոցները, որ նա սահմանել էր ժանտախտի առիթով:

Պէտք է արձանագրել մի բան, որ ժանտախտի երեւալը Ռուսաստանի քաղաքներում այժմ չը գործեց այն յուզող և սարսափեցնող տպաւորութիւնը, որ նա կարող էր ունենալ մի երեք տարի սրանից առաջ, երբ ժանտախտի առաջին դէպքերը սկսեցին երեւան գալ Միջերկրական ծովի ափերում: Երկու հանգամանք մարդկանց վրա մեղմացնող ազդեցութիւն գործեցին: Մարդիկ մի կողմից տեսան, որ ժանտախտը այժմ այլ եւս այնպիսի սոսկալի կոտորածներ չէ անում, ինչպէս առաջվայ ժամանակները և միւս կողմից աջողվում է նրան կզզիացնել և յետոյ վռնտել:

Արդարև ժանտախտը երեւաց Պորտուգալիայի երկու քաղաքում և ոչնչացաւ. Նա երեւաց Անգլիայի Գլասգօ քաղաքում և շուտով անհետացաւ. Նա երեւաց Կ. Պօլսում, Բաթումում, Օդեսայում և նոյնպէս ոչնչացաւ:

Սակայն սխալ կը լինէր կարծել, թէ ժանտախտը չէ կարող մի օր և է տեղ բռնկվել խիստ կերպով և տարածվել շրջակայքում, տանելով բազմաթիւ զոհեր ազգաբնակութիւնից: Մինչև այժմ ժանտախտը կզզիացած բնաւորութիւն է ունեցել: Նա երեւացել է իբրև օտար հիւր, և նրա երեւալը չէ մնացել անյայտ ու ծածկված. կառավարութիւնը ու տեղական վարչութիւնը կենտրոնացրել են նրանց վրա իրանց ուշադրութիւնը և աշխատել, որ նա չը տարածվի: Բայց եթէ մի օր և է պատճառով այդ հիւանդութիւնը աննկատելի մնար և տարածվէր զանազան տեղերում, այն ժամանակ շատ կը դժուարանար նրա դէմ մաքառումը:

Ամենայն դէպս իւրաքանչիւր տեղ պէտք է պատրաստ լինի աջող և ուժեղ կերպով դիմադրելու այդ սարսափելի հիւանդութեան, երբ նա երեւայ մեր երկրի այս և այն կէտում: Մեզ համար շատ թանգ է այն հանգամանքը, որ ժանտախտը չէ կարողանում տարածվել այն տեղերում, ուր առողջապահական պայմանները լաւ են և պայմաններ չը կան հիւանդութեան զարգացման համար:

Մեր ոչ միայն գաւառական բնակութիւնները, այլ և քաղաքները դեռ շատ հեռու են բաւարար առողջապահական դրութիւն ունենալուց: Նրանք չը պէտք է մոռանան, որ ժանտախտը թէև վռնտվեց մեր երկրից, բայց նա դարձեալ կարող է երեւալ և ով գիտէ ինչ ձեւով մուտք գործել երկրի խորքերը:

Չը պէտք է վախենալ ժանտախտից և սարսափահար լինելով կորցնել նրա դէմ մաքառելու ընդունակութիւնը, այլ պէտք է նայել նրա վրա իբրև մի սարսափելի թշնամու վրա, որին սակայն կարելի է աջողութեամբ դիմադրել նպատակայարմար միջոցներով:

—

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

(Շարունակութիւն)

—

Մեղադրական թղթի ընթերցումից յետոյ սկսվեց վկաների հարց ու փորձը օրէնքի պահանջած կարգով, այսինքն՝ սկսած մեղադրական իշխանութեան խնդիրքով կանչված վկաներից:

Այդ վկաներից՝ Ղարագուլեան, Տէր Դաւթեան, Կօրինտէլի, իշխ. Յօվսէփ Արղութեան, Զարաղարի, Խաչատրեան, Աթայեան, Ցովինաբով եւ Ցիխիսով, որոնք բոլորն էլ առեւտրական-տնտեսական պօլիցիայում ծառայողներ են, ցոյց տուեցին, որ քաղաքային տուրքերը հաւաքվում էին որոշեալ կարգով, որի համար առանձին հրահանգ չը կար, բայց իրանք ղեկավարվում էին քաղաքային դումայի պարտադիր որոշումներով, որոնցից, մեղադրեալ իշխ. Արղութեանի շնորհիւ, մի գիրք էր կազմված, եւ, բացի դրանից, նաեւ մեյ-ձակայ իշխանաւորի եւ քաղաքային վարչութեան անդամի ցուցմունքներով: Զանազան տուրքերի համար կային գրքոյկներ եւ մարկաներ, որոնք ենթարկվում էին հաշւողութեան: Ամեն իշխանաւոր անձամբ ստուգում էր իր ստորադրեալի գործողութիւնները: Նրանք տուրքերը հաւաքելիս ի նկատի ունէին նախ. վաղուցվանից հաստատված սովորական գները եւ կարգերը: Քաղաքային վարչութեան նախկին անդամ իշխ. Արղութեան անձամբ վերահսկում էր իրանց գործողութիւններին, յաճախ առաւօտեան ժամի 6-ին գալով, օրինակ, Սոլդատսկի բազար կոչված հրապարակը: Տուրքերը հաւաքող ստորին պաշտօնեաները երբեմն անբարեխիղճ էին հանդիսանում իրանց գործունէութեան մէջ, բայց այդպիսիների մասին մերձակայ իշխանաւորները յայտնում էին գլխաւոր իշխանաւորին կամ վարչութեան անդամին, եւ նրանց իսկոյն արձակում էին պաշտօնից: Իրանց ունեցած գրքոյկների մէջ պատահում էին երբեմն սխալներ, որոնք բացատրվում են տպագրական մեքենայի թերութիւններով: Այդ սխալները կարող էին չը նկատվել, որովհետեւ գրքոյկների եւ մարկաների քանակութիւնը շատ մեծ էր, ինչպէս եւ պահանջը: Բացի դրանից, երբեմն մի հրապարակի վրա գտնվող գործակալների մօտ վերջանում էին մարկաները եւ նրանք վեր-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

—

Բաթումի քահանայ Մելեան ուղարկել է մեր խմբագրութեան մի «նուէր»: Դա նրա № 6 հեղինակութիւնն է՝ «Ընթերցողների ուշադրութեանը» վերնագրով: Ծախվում է փողով, արժէ ամբողջ 10 կոպէկ:

Նախ մի դիտողութիւն: Մելեան քահանան անչնորհակալ մարդկանց թւոյն ու պարծանքը կարող է դառնալ: Տողերիս գրողը մեծ բարերարութիւն է արել այդ քահանային. եթէ ես ուշադրութիւն չը դարձնէի նրա «Քահանայական հարցի շուրջը» գրքի վրա, որտեղից եւ ինչպէս պիտի նա կարողութիւն ստանար երջանկացնելու հայոց գրականութիւնը իր № 6 հեղինակութեամբ. ինչպէս պիտի կարողանար յայտարարել, թէ այդ № 6-ը վաճառվում է ամեն տեղ, բոլոր գրավաճառների մօտ եւ 10 կոպէկ արժէ:

Շնորհապարտ պիտի լինէր Մելեան քահանան դէպի ինձ: Բայց փոխարէնը—հայհոյանքների մի կոյտ, որ ծախվում է 10 կոպէկով: Հայհոյել եւ փող ստանալ դրա համար—այս էլ անպատճառ մի առաքինութիւն է, որ նախկին թեմական տեսուչ Մելեանը անշուշտ չի մոռանայ մտցնել իր «Ծուցակ ծառայութեան»-ի մէջ...

Բայց ես չեմ ուզում Մելեան քահանայի նըման լինել: Զգում եմ, որ ես էլ նրան եմ շնորհապարտ եւ շտապում եմ հրապարակով իմ երախտագիտութիւնը յայտնել նրան: Ահա թէ ինչու:

«Մշակի» մէջ տպված իմ յօդուածները, որոնք խօսում էին Մելեան քահանայի № 5 հեղինակութեան մասին («Քահանայական խնդրի շուրջը»), ես վերջացրի ասելով՝ թէ Մելեան քահանան իր այդ գրուածքով խաչ դրեց իր գոյութեան վրա: Եւ ահա նա իր ներկայ № 6 հեղինակութեամբ հրապարակ է նետվել իմ այդ խօսքերը լիովին ապացուցանելու համար: Շնորհակալ եմ Մելեան քահանայից՝ նրա այդ ծառայի համար:

Խօսելով «խաչի» մասին, ես, ի հարկէ, չէի կարող նկատի ունենալ Բաթումի քահանայի ֆիզիքական գոյութիւնը: Հազար անգամ ոչ: Համոզված եմ, որ Մելեան քահանան դեռ շատ եւ շատ մեռելներ կը թաղէ, կնունքներ կանէ, խաչեր ու կամիլաւկաներ կը ստանայ եւ այնպէս շատ բարեկեցիկ ու քաջառողջ կը լինի: Ես այս կենցաղական փաստերի հետ գործ էլ չեմ ունեցել եւ չունեմ: Բայց կայ այդ փաստերից առանձին, նրանցից բարձր մի հասկացողութիւն. մարդիկ կարող են ապրել այս աշխարհում, վայելել օդի, ջերմութեան բարիքները, բայց մի եւ նոյն ժամանակ մեռած լինել: Մեռած՝ գաղափարների տեսակէտից, մեռած՝ օգուտ, դաւանանքների տեսակէտից: Այս տեսակ գերեզմանները նիւթական չեն: Իմ մեղքը չէր, որ Մելեան իր № 5-ի մէջ այդպիսի գերեզմանում պառկած լոյս ընկաւ: Բայց իմ պարտքն էր ցոյց տալ այդ խաչը: Մելեանը բորբոքվեց, դուրս թափեց իր բոլոր հայկական կրքերը: Ինչու համար: Միայն իմ ասածների ապացոյցները տալու համար:

Այս րոպէին ինձ հետաքրքրել կարող են միայն այդ ապացոյցները: Ինչ հարկաւոր էր ասել Մելեանի № 5 հեղինակութեան մասին, ես ասել վերջացրել եմ: Նորից վերադառնալ նրան, նորից վէճի բռնվել Մելեանի հետ—թէ աւելորդ է եւ թէ անօգուտ, մանաւանդ որ վիճելը պատիւ կը լինէր մի մարդու համար, որ այսօր հրապարակում նոյն-իսկ չափից էլ դուրս պարզութեամբ ցոյց է տալիս, թէ իր գոյութեան վրա, այո, խաչ է դրված:

Դիմենք ապացոյցներին: Մնացածը ինքն ըստ ինքեան հասկանալի կը լինի:

№ 6 հեղինակութիւնը Մելեան գրել է իմ յօդուածների դէմ: Այդ ընդդիմախօսութեան կցված են մի մեծ առաջաբան եւ մի վերջաբան, որոնք շատ հարուստ փաստեր են տալիս իմ յիշած «խաչի» մասին: «Մշակը» չը տպեց Մելեանի № 6 հեղինակութիւնը, ինչպէս չէր տպել նրա № 5 հեղինակութիւնը: Եւ գիտէք թէ ինչի նշան է դա եղել: Մելեան յանկարծ հասկանում է, որ եթէ իր հեղինակութիւնները մերժվում են «Մշակից», դա մի ուրիշ բան չէ ապացուցանում, բայց միայն այն, որ «Մշակը» ընկել է, որ նրա խմբագրութիւնը վարձված է, որ Գրիգոր Արծրունու գործը փչացել է: Երկար, շատ երկար Մելեանը ջարդում է իր կրծքի տախտակը, այսպիսի ողբեր եւ բացագանչութիւններ արձակելով: Ցաւահար, չընչառաւ է խեղճ քահանան: Այնքան է շշմել, այնքան է դեղին տենդի մէջ տաքացել, որ նոյն-իսկ հրաւէր է կարդում հայ հասարակութեան, որ առնեն «Մշակը» խմբագրութեան ձեռքից, այնպէս անեն, որ Մելեան քահանայի բոլոր գրուածքները տպվեն այնտեղ:

Ձեզ իմանում, երկաթուղու վրա սփռված հայութիւնը կը լսէ Մելեանին, կը խղճայ նրան: Բայց զգում եմ որ ցաւալի է խեղճի դրութիւնը. կարեկցել մարդուն պէտք է, թէեւ այդ մարդը զառանցանքի մէջ տապալվելիս լինի: Եւ ես չեմ կարող չասել, որ Մելեանը իսկապէս մի անբախտ, խեղճ մարդ է:

Բաթումի վարձկան *) քահանան անբախտ է մանաւանդ նրանով, որ իր յուսահատ դրութեան մէջ էլ չէ կարողացել գոնէ մի նոր բան ասել: Նա միայն թութակի պէս կրկնում է այն, ինչ տարիներից ի վեր ջղաւել են «Մշակի» փոքրոգի հակառակորդները, որոնք կանչել են «Մշակի» անկման մասին, բայց իրանք են ընկել, ոչնչացել: Այդ դժբախտ մարդկանց չարքերն է մտնում Մելեանը, զուրկ ինքնուրոյնութիւնից, զուրկ գոնէ մի նոր բան ասելու շնորհքից: Եւ կարծում է խեղճը, թէ այդ չարքերի մէջ, հազար անգամ ծամծմած խօսքերը բերանում, նա սարսափելի կը լինի մեզ համար:

Ոչ, դուք միայն ծիծաղելի էք: Միմիայն ծի-

*) „Վարձկան“ բառը մենք չենք գործածում այն մտքով ինչպէս Մելեանցը. իւրաքանչիւր մարդ ստանում է իր տուած աշխատանքի վարձը, թող լինի դա նոյն-իսկ տէրտէրի աշխատանք:

ցնում էին ուրիշներից։ Մեղադրեալ Իշխ. Արղութեանի եռանդուն հսկողութեան շնորհիւ տրամադրվել են պաշտօնից տուրքեր հաւաքող մօտ 10 անձերին պաշտօնեաներ, որոնք անբարեխիղճ են գտնվել իրանց պաշտօնում։ Իշխ. Արղութեանի հսկողութեան շնորհիւ կարողացել են գտնել այն գաղտնի տեղերը, ուր մսագործները ծածուկ կերպով մսատար ու ոչխար էին մորթում։

Քաղաքային վարչութեան նախկին գանձապահ Տէր-Միքայէլեանի ցուցմունքից երեւաց, որ տուրք հաւաքելու գրքոյկները եւ մարկաները տրվում էին տուրք առնող պաշտօնեաներին քաղաքային վարչութեան դրամարկղից։ Տուրք հաւաքողները ամեն օր իրանց առած տուրքը տալիս էին գլխաւոր վերակացու Ջաբազարիին, որ յանձնում էր բոլոր փողը գանձապահին։

Նոյնպիսի ցուցմունք է տալիս նաեւ վկայ Երմիշեվ (վարչութեան հաշուապահի օգնականը), որ ցոյց տուեց նաեւ հետեւեալը։ Իշխ. Արղութեան եռանդուն կերպով հսկում էր, որ տուրքեր հաւաքող գործակալները անբարեխիղճ չը վերաբերվեն իրանց պարտականութիւններին, եւ երբ նկատում էր անբարեխղճութիւն, արձակում էր նրանց։ Իշխ. Արղութեան, որ սկզբում թերահաւատութեամբ էր վերաբերվում Կուզմովի զեղծումների մասին տարածված լուրերին, վերջը համոզվելով, որ այդ լուրերը հիմնաւոր են, եռանդուն կերպով մասնակցում էր այդ զեղծումները երեւան հանելու գործում։ Մեղադրեալ Իվանենկօ ունէր իր սեփական եկեւմտական գիրքը, որով ամեն օր ստուգում էր ծառայողների ներկայացրած ընդհանուր հաշիւները։

Վկայ Խերօդինով (առեւտրական-անտեսական պոլիցիայի նախկին գործակալ) ասաց, որ ինքն էր նշանակում կիրակնօրեայ տուրքի չափը, առանց գլխաւոր վերակացուի կամ քաղաքային վարչութեան անդամի մասնակցութեան։ Իր գործունէութիւնները ոչ ոք չէր ստուգում։ Ինքը ստուգում էր տուրք հաւաքող պաշտօնեաների գործողութիւնները։ Իր գործողութիւնների մէջ ինքը ղեկավարվում էր իր նախորդների օրինակով եւ այն ընդունված կարգով, որ այդ նախորդները յայտնել էին իրան, երբ ինքը ստացել էր այդ պաշտօնը։

Վկայ Տէր-Ղեւոնդեան (Սօլդատսկի բազարի եւ Մէյդանի նախկին վերակացու) ցոյց տուեց, որ տուրքերի հաւաքման գործը շատ բարդ էր եւ խառնաշփոթ, այնքան բարդ, որ ինքը, տեսնելով որ պաշտօնը չեն բարձրացնում, հեռացաւ պաշտօնից։ Անբարեխղճութեան դէպքեր ինքը նկատել է վեց անգամ եւ յայտնել իր իշխանաւորին։ Հինգ դէպքում իր ցուցմունքով արտաքսել են տուրք հաւաքողներին, իսկ վեցերորդի մասին չը գիտէ։ Մեղադրեալ Իշխ. Արղութեան բացատրեց, որ Տէր-Ղեւոնդեան մի անգամ արձակուրդ էր խնդրել, որպէս զի գնար Խարկով այնտեղի պրոֆեսորներից մէկի մօտ բժշկվելու։ Այդ բանի համար խնդրել եւ ստացել էր 80 րուբլի օժանդակութիւն։ Սակայն քաղաքային վարչութեան լուրեր հասան, որ նա Խարկով չէ գնացել, այլ գնացել է Անդրկասպեան երկիրը ինչ-որ գինեվաճառի առեւտրական յանձնարարութեամբ։ Քաղաքային վարչութիւնը կանչեց Տէր-Ղեւոնդեանին եւ նրան հարց առաջարկեց, արդեօք գնացել է նա Խարկով։ Նա ասաց՝ այո։ Այն ժամանակ նրան ժամանակ տրվեց ապացոյցներ ներկայացնելու, բայց նա նոյն օրը եւ եթ խնդիրք ներկայացրեց, թէ հրաժարվում է պաշտօնից։

Վկայ Տէր-Ղեւոնդեան ասում է, որ իրան կանչել էր անձամբ Իշխ. Արղութեան եւ ոչ թէ քաղաքային վարչութիւնը եւ որ ինքը ասել էր, թէ Խարկով չէ գնացել, որովհետեւ այնտեղ ուսանողական խառնակութիւններ կային։

(Կը շարունակվի).

ՌՈՒՍԱՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Երեքշաբթի, դեկտեմբերի 11 ին, ռուս դրամատիկական խումբը՝ Ադելհայմ եղբայրների մասնակցութեամբ՝ ներկայացրեց Սոֆոկլէսի «Էօդիպոս Թագաւորը»։

Էօդիպոս՝ Կիթէրոնի լեռներում, մի հովուի խնամատարութեամբ մեծացած արքայազնը, անգիտութեամբ սպանում է իր հօր Լայոսին՝ Թէբէայի Թագաւորին եւ ամուսնանում է իր մօր՝ Եօկաստէի հետ։ Տասներկու տարվայ խաղաղ թագաւորութիւնից յետոյ՝ Թէբէան մի մեծ դժբախտութեան է ենթարկվում—քաղաքի բնակիչների մեծագոյն մասը զոհ է գնում մի տօկալի համաճարակի։ Պատգամախօսը յայտնում է, որ դա երկնառաք մի պատիժ է Լայոս Թագաւորի անվրէժխնդիր մահվան համար։ Էօդիպոսը որոնում է արքայասպան ոճրագործին, եւ ահա սարսափելի մերկացում—յայտնվում է, որ հէնց ինքն է եղել այդ ոճրագործը։

Սոֆոկլէսի ողբերգութեան բուն բովանդակութիւնը ահա այս դժնդակ յայտնագործութիւնն է։ Հին, կլասիքական դրամայի այս պատկը ճակատագրական անհրաժեշտութեան եւ հերոսական կամքի մէջ տեղի ունեցող անօրինակ մաքառման հանճարեղ վերարտադրութիւնն է, որ ամփոփում է իր մէջ եւ նուրբ գեղարուեստ եւ խոր փիլիսոփայութիւն։

Էօդիպոսի դերը կատարում էր պ. Ռօբէրտ Ադելհայմ։ Ճակատագրի անողոք ճանկերում հերոսաբար մաքառող Թագաւորի դերը նա խաղաց կատարեալ աջողութեամբ, որ առանձին փայլ ստացաւ մանաւանդ երրորդ գործողութեան մէջ, ողբալից նզովքի եւ կուրութեան տեսարաններում։ Առաջին գործողութեան մէջ, երբ Էօդիպոս դեռ իր կատարած ահարկու ոճրագործութեան անտեղեակ՝ հանդիսանում է իբրեւ իր ժողովրդի բարօրութեան նուիրված իշխանաւոր՝—շատ մտածված էր եւ միանգամայն կենդանի։ Պարոնի լիահընչիւն, մետալական ձայնը մի անզուգական առաւելութիւն է այսպիսի կարեւոր դերերի համար։

Ռաֆայէլ Ադելհայմի Թէրէզիաս մեզ վրա շատ վեհ տպաւորութիւն թողեց. զառամեալ, կոյր մարգարէի դերը նա կատարեց վերին աստիճանի խելօք կերպով եւ խորաթափանց արուեստով։

Միւս դերակատարներից՝ օր. Գլինսկայեայի Եօկաստան կարելի է գոհացուցիչ համարել. պ. Նեակովլէվի Կրէօնը սկզբում թոյլ էր, վերջը միայն բաւարար։ Պ. Պետրպանի ծառայի դերում շատ աջող էր. Եօկաստայի մահվան մանրամասնութիւնները նա չափազանց աշխոյժ կենդանութեամբ պատմեց։

Խօրի հատուածների մեծ մասը կրճատված էր։ Տպաւորութիւնն աւելի ուժեղ կը լինէր, եթէ դրանք պահպանվէին։

«Էօդիպոս Թագաւորի» թողած մռայլ ազդեցութիւնը հանդիսականների վրա՝ փարատվեց մի կոմէդիայով՝ թարգմանված ֆրանսերէնից։ Կոմէդիայի բովանդակութիւնը ինքն ըստ ինքեան այնքան աչքի ընկնող մի բան չէ, բայց խաղը շատ լաւ անցաւ։ Պ. Ռօբէրտ Ադելհայմն ապացուցեց իր տաղանդի բազմակողմանի լինելը. կոմիքական դերերում նա պակաս աջողութեամբ չէ փայլում։

Թատրոնում սովորականից քիչ հասարակութիւն կար։

Վ. Նալբանդեան

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գէորգ Մելիք-Կարագեօզեան. «Գերմանիայի հայ ուսանողութիւնը»։ (Արտատպված «Տարազ» շաբաթաթերթից). 24 եր. գ. 20 կ. Թիֆլիս 1901.

Գ. Գ. Մելիք-Կարագեօզեանի գրքոյկը մի հետաքրքրական մենագրութիւն է Գերմանիայի եւ մասամբ նաեւ Ֆրանսիայի ու Շվէյցարիայի հայ ուսանողութեան մասին։

Մենագրութիւնը պարունակում է իր մէջ բազմաթիւ վիճակագրական տեղեկութիւններ, որոնք վերցված են «Եւրոպայի հայ ուսանողութեան տեղեկագրից», անձնական տպաւորութիւններ եւ կարծիքներ, որոնց մեծ մասի հետ դժուար է չը համաձայնել։

Կան ի հարկէ վիճելի կէտեր էլ գրքոյկի մէջ։ Մեզ, օրինակ, թւում է, թէ հեղինակը շատ թեթեւ կերպով է վճռում, թէ ինչ հարցեր կարող են համարվել «ոչ ուսանողական»։ Միանգամայն համաձայն լինելով հեղինակի հետ, որ ամեն մի ընկերութիւն պէտք է յարմարեցնէ իր գործունէութիւնը իր նպատակի եւ իր կազմի հետ՝ կարծում ենք, սակայն, որ կան հարցեր, որոնք, ընդհանուր առմամբ եւ ընդհանուր ձեւով, չեն կարող լինել ուսանողական կամ ոչ-ուսանողական։

Բայց այդ մի բարդ խնդիր է, որ դժուար է լուծել մատենագրական ակնարկում։

Տ. Ց.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բագու, դեկտեմբերի 2-ին

«Մշակի» № 264-ի մէջ կարդացի, տ. Մելիքեանի, օր. Վարդուհու, պ.պ. Արամեանի եւ Յարութիւնեանի, մասնակցութեամբ տեղային սիրողների տուած, Սունդուկեանցի «Խաթաբալա» կոմեդիայի մասին քննադատութիւն. բայց շատ զարմացայ, երբ կարդացի եւ իմ մասին—թէ «ախոյեններից միայն պ. Ջալալեանը փչացրեց իր դերը»։

Ուստի շտապում եմ յայտնելու ի գիտութիւն հասարակութեան եւ պ. Թղթակցի, որ ես չեմ մասնակցել վերոյիշեալ ներկայացման, չը նայելով որ առանց իմ համաձայնութեան ազգանունս տպել են աֆիշաներում։

Նախկին դերասան՝ Ա. Հասան-Ջալալեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թաւրիզ, նոյեմբերի 5-ին

Թաւրիզի Հայուհեաց Բարեգործական Միացեալ Ընկերութեան վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնել, որ Թաւրիզում գոյութիւն ունեցող երկու Հայուհեաց Ընկերութիւնները անքակտելի պայմաններով հաստատեցին այն ցանկալի միութիւնը, որ տարիներից ի վեր մտածութեան առարկայ էր եղել եւ զբաղեցնում էր ազնիւ եւ խաղաղասէր անձանց մտքերը։

Անջատ ուժերի միացմամբ վարչութիւնս լիայոյս է վայելել աւելի առատօրէն հայ ազգի սէրն ու վստահութիւնը։ Միացեալ Ընկերութիւնը իր գործունէութեան ասպարէզն ընդարձակելու է, որչափ առատ վայելէ հայ ժողովրդի եւ բարեգործ անձանց նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնները։ Եւ արդէն բացի Թաւրիզում պահած հաստատութիւններից, Միացեալ Ընկերութիւնը ներկայ ուսումնական տարեշրջանի համար ունի Ատրպատականի խուլ ու խաւար անկիւններում ինը հատ գիւղական ուսումնարաններ արական սեռի, երեք հատ էլ իգական սեռի համար, որոնք ունեն իրանց յատուկ ուսուցչուհիները։ Այդ ուսումնարաններից՝ Թրքախօս Բարանդուզի Դեզա-Թաքէ եւ Բարուսու գիւղերի երկսեռ ուսումնարանները պահվում են մի բարերարի հաշուով, երկուսը՝ պ. Ալէքսանդր Մելիք-Ազարեանի եւ Ստեփան Տէր-Օհանեանի մշտական նպաստներով. իսկ մնացած վեց ուսումնարանները պահվում են ընկերութեան աղքատիկ միջոցներով։

Միայն խնդիր է, թէ ինչ չափով եւ ո՞րչափ ժամանակ ընկերութիւնը պիտի կարողանայ շարունակել իր գործը, քանի որ ընկերութիւնը չունի դրամագլխի բաւականաչափ հասոյթ, որպէս զի գործը անխափան առաջ տանէ։ Ազգիս Վեհափառ Կաթողիկոսը բարեհաճեց իր օրհնաբեր կոնդակով հաստատել ցանկալի միութիւնը, խոստանալով իր աջակցութեան շնորհը չը զլանալ ընկերութեան առաջադիմութեան համար։ Արդէն մասամբ յայտնի պիտի լինի յարգելի հայ հասարակութեան, որ ընկերութիւնս Պարսկաստանում գտնվում է Արեգակնափայլ Շահն-Շահի հովանաւորութեան տակ, նորին Արքայական Մեծութիւնից տրված «ֆիրմանով»։

Նախագահ՝ Սրբուհի Ամատունի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մեղրի, նոյեմբերի 15-ին

Գ. Գ. Շահումեանի նուիրատուութեամբ պ. Գ. Գալստեանի միջոցով ուղարկված գրքերը շնորհակալութեամբ ստացվեցին եւ բաժանվեցին Մեղրիի չքաւոր գրագէտ դասակարգին։ Սրանով, ի դիմաց Մեղրիի հասարակութեան, յայտնում ենք մեր խորին շնորհակալութիւնը պ. Շահումեանին՝ նրա նպատակայարմար նուիրատուութեան համար։ Այժմ, քան երբ եւ իցէ, գաւառներում գրագէտների թիւը շատ շատ է,

---

ծալցի։

Եւ ինչու, ինչ պատճառով է Մելեանը այդքան տաքացել ու բռնկել։

Որովհետեւ «Մշակը» պատռել է Մելեան քահանայի դիմակը։ Որովհետեւ նա ցոյց է տուել Մելեանին նրա իսկական տեղն ու արժէքը։

Եւ գիտէք ով է յանդգնում խօսել Գրիգոր Արծրունու գործի, գաղափարների անունից։

Մի մարդ, որ պաշտպանում է ամէն քահանաների գոյութիւնը. մի մարդ, որի համար քահանայի գիտութիւնը մաշտոցն ու ժամագիրքը լաւ իմանալն է. մի մարդ, որ մինչեւ հինգ կոպէկ է դատում ցոյց տալու համար, թէ մեծագործները վատ են, թէ յանցանք է նոյն իսկ պատմութեան պատկանող, մեռած գործիչների արարքները հրապարակ հանելը…

Օ՛, փարիսեցիութիւն. դու դեռ շատ կը մոլորեցնես մարդկանց, եթէ աշխարհը Քրիստոսի լոյսից զրկված մնար։

Մելեան աւելի առաջ է տանում իր փարիսեցիութիւնը։ Նրան յանկարծ հարկաւոր է եղել ցոյց տալ իրան աւելի մշակական, քան «Մշակի» խմբագրութիւնը։ Բայց ինչ փաստեր ունի։ Գիտէք դուք, ասում է նա.—ես «Մշակի» աշխատակից (?) եմ եղել, մի ժամանակ արժանացել եմ Գրիգոր Արծրունու ուշադրութեան։ Դիցուք թէ այդպէս եղել է մի ժամանակ։ Սակայն հօ յայտնի է եւ այն, որ Գրիգոր Արծրունին ինչպէս գիտէր ուշադրութեան արժանացնել մէկին, այնպէս էլ գիտէր դուրս շպրտել իր խմբագրութիւնից ամփոփիներին, որոնք այսօր արեւելքին են երկրպագում, վաղը արեւմուտքին։

Ի՞նչ էք եղել առաջ,—այդ մի կողմ մնայ։ Ասացէք այն, թէ ինչ էք այսօր։ Ենթադրեցէք թէ դեռ կենդանի է «Մշակի» անմոռանալի հիմնադիրը։ Ինչո՞վ այսօր դուք պիտի նրա համակրանքը վաստակէիք։ Մի՞թէ նրանով որ չէք բարեհաճում հաւանել Դրեպէրին, մի՞թէ նրանով որ սարսափելի աղէտ էք համարում անցած եւ ներկայ գործերը լոյս հանելը, անպիտանութիւնները մերկացնելը։ Այս առաքինութիւններո՞վ պիտի դուք այժմ էլ պահվէիք «Մշակի» աշխատակցութեան արժանացողների շարքում։ Միամիտ չէք դուք, ի հարկէ, բայց ուրիշներն էլ միամիտ չեն։ Փարիսեցիութեան դիմակը շատ հեշտ է պատռել։

Մելեան քահանան ուրիշ սքանչելի առաքինութիւններ էլ է ունեցել, որոնց հետ մեզանից ոչ ոք դեռ ծանօթ չէր։ Պատիվ մարդկանց ներելի է մեծ երեւակայել իրանց, բայց մեծութեան այն աստիճանը, որ տեսնում է իր մասին Մելեան՝ աւելի խանգարված երեւակայութեան արդիւնք պէտք է համարել։

Ուրիշ ինչ կերպով հասկանալ այն զառանցանքները, որոնց ամենածիծաղելի կողմն այն է, որ այդ խեղճ մարդը կարծում է, թէ «Մշակի» խմբագրութիւնը սարսափահար էր դառել դեռ այն ժամանակ, երբ տպվում էր նրա № 5 հեղինակութիւնը։ Բանից դուրս է գալիս, որ մենք քիչ էր մնացել, որ Մելեանին ահագին կաշառքներ էլ տայինք կամ խոստանայինք նրա թեմական տեսչութեան ժամանակից ապառիկ մնացած ռոճիկը հաւաքել Թիֆլիսի եկեղեցիներից եւ տալ նրան, միայն թէ չը տպէ նա իր այդ հեղինակութիւնը։ Այո՛, մօտաւորապէս այսպէս է ասում Մելեան. քաշվել եթէ ոչ ազնւութիւնից, պատւից, գոնէ քահանայական փարաջայից աւելորդ է համարել։

Լսեցէք թէ ինչ ահաւոր փաստ ունի Մելեան՝ իր մեծութիւնը ապացուցանելու համար։ Յայտնի է, որ նա այս տարի լիազօր քննիչ էր Ախալցխայում եւ այնտեղ այնպիսի հրաշքներ ցոյց տուեց, որոնց գնահատելու համար դեռ մարդ չէ ծնվել։ Ախալցխեան ամբողջովին անկարող եղաւ հասկանալ նրան, որ «ժողովրդական» բառը ամեն կերպ հոլովել գիտէ, բայց իրական ժողովուրդը արհամարհել գիտէ իբրեւ արհեստաւորների մի հաւաքածու։ Ասենք որ զարմանալի էլ չէ դա։ Մի մարդ, որ ժողովրդական ընտրութիւն է գոչում ամեն տեղ, բայց ինքը քահանայ է ձեռնադրվել ոչ թէ ժողովրդի ընտրութեամբ, այլ շնորհիւ այն փաշայական կամայականութիւնների, որոնց ներկայացուցիչներն են Սուքիասները,—անկարող էր ուրիշ կերպ էլ լինել։ Արհամարհված ժողովրդի բողոքները տեղ գտան «Մշակի» մէջ. բայց Մելեան ասում է, թէ այդ բողոքները մենք տպեցինք միայն այն պատճառով, որ գիտէինք թէ նա տպագրում է № 5 հեղինակութիւնը։

Ահա բարեխղճութիւն, ահա մի մարդ, որ դեռ վրդովվում էլ է, երբ ասում ենք թէ նա իր վրա խաչ է գրել։ «Մշակի» խմբագրութիւնը իր ձեռքում ունէր 150 ստորագրութիւններով ծածկված ժողովրդական բողոք։ Ժողովրդի մի հատուածը մեզ համար հարիւր Մելեաններից էլ բարձր է։ Եւ այս բանը, ի հարկէ, միշտ եւ ամեն ժամանակ անհասկանալի կը մնայ Մելեանների համար, թէեւ նրանք փարիսեցիական դիմակներ ծածկելու ճարպիկութիւնն էլ ունենան։ Բայց մեզ համար ոչինչ նշանակութիւն չունի այդ անհասկացողութիւնը։

Սա Մելեանի ամենախոշոր քաջագործութիւնն է։ Կան բացի դրանից եւ ուրիշ մանր-մունր քաջագործութիւններ, արժանի մանր հոգիներին։ Այսպէս են, օրինակ, «Մշակին» յայտարարութիւն ուղարկելու, 2 րուբլին յետ առնելու, նրա մի նամակի ամսաթիւը փոխելու աշխարհահռչակ դէպքերը։ Այո՛, պատմութիւնը անպատճառ կը դատապարտէ մեզ այդ յանցանքների համար, երբ Մելեանի № 6 հեղինակութիւնը իր ձեռքը կառնէ։ Զբաղվել այդ հարցերով մենք չենք ուզում, որովհետեւ Մելեան չենք, որովհետեւ մանր-մունր գործերով սիրտ հովացնելու համար երբէք չենք ստորանայ այն աստիճան, ինչպէս ստորացել է Մելեան։ Եթէ մենք էլ Մելեան լինէինք, այն ժամանակ կը տպագրէինք այն նամակները, որոնք ուղարկված էին մեր խմբագրութեան № 6 հեղինակութեան առիթով եւ որոնց մէջ հռչակաւոր թեմական տեսուչը նկարագրված է, ինչպէս հարկն է, առանց դիմակի, առանց աւելորդ գոյների…

Բայց դեռ մի քանի բան էլ կայ ասելու՝ Մելեանի վրա դրած խաչը ապացուցանելու համար։

(Կը շարունակվի)

բայց գիւղացին գրքեր գնելու միջոց չունի։ Հէնց Մեղրիի շրջակայ՝ Վանք, Կալեր, Լիճք, Տաշտուն, Վարհավար, Ուջանաբաս, Կուրիս, Ագարակ, Կարճեւան, Շիւանիձոր եւ Մանլեվ տասնմէկ զուտ հայաբնակ գիւղերում մեծ թւով գրագէտներ կան, որոնցից իւրաքանչիւրի տանը, չատ-չատ, մի երկու, գոյութիւնը մոռացված գրքեր կը գտնէք եւ այնքան թերթված, որ ամբողջ նախադասութիւններ դժուարութեամբ են կարդացվում։

Սովեալին օգնութիւն են հասցնում սովից չը մեռնելու, հիւանդին դեղ՝ բժշկվելու, վիրաւորին սպեղանի՝ չը տանջվելու, բայց մտաւոր հոգեվարքների մասին չատ քիչ մտածողներ ունենք։ Ցաւով ենք, որ պարոնի օրինակին հետեւողներ չատ կը լինեն։ Անչուշտ կը գտնվեն մարդիկ, որոնք կուզենային բարերարութիւններ անել։ բայց ժամանակ չեն ունենում այդպիսի, ըստ երեւոյթին մանր բաների մասին մտածելու։ Թող հաւատացած լինեն մեր աղա հարուստները, որ գաւառը հասած ամեն մի գիրք հաւասար է՝ բերրի հողի մէջ ընկած ցորենի հատիկին։

Վահան աւագ քահանայ Տէր-Գրիգորեանց
Նփրեմ Վարդանեանց
Տանուտէր Մեղրու հասարակութեան՝
Անաստաս Գաբրիէլեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիսի նախկին քաղաքագլուխ Եւանգուլեանի եւ քաղաքային վարչութեան մի քանի նախկին եւ ներկայ անդամների գործի քննութիւնը, որ սկսվել էր չաբաթ, դեկտեմբերի 9-ին եւ որի մասին մենք տալիս ենք մանրամասն տեղեկութիւններ, վերջացաւ երէկ, դեկտեմբերի 12-ին, ժամը 2 1/2 կէսօրից յետոյ։ Այնուհետեւ Նախագահը նիստը ընդհատեց, յայտարարելով, որ վճիռը կը յայտնվի ոչ չուտ քան երեկոյեան ժամի 6-ը։—Ժամի 6-ին դատարան հաւաքվեցին մեղադրեալները եւ նրանց ազգականներն ու ծանօթները։ Ժամի 6 1/2-ին դատաւորները դուրս եկան, եւ նախագահը յայտնեց, որ դատարանը բոլոր մեղադրեալներին արդարացրեց։

—

Մեզ խնդրում են հաղորդել, որ ոսկեայ մեծ մեդալ ստացել է նաեւ Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան կար ու ձեւի ուսումնարանը ալիտակեղէնի, գործուածքների, չորի եւ կար ու ձեւի ուսուցման գործը կանոնաւորապէս տանելու համար։

—

Այն գործիչներին, որոնք առանձին ծառայութիւններ են մատուցել Կովկասի գիւղատնտեսութեան եւ արդիւնագործութեան զարգացմանը, եւ կովկասեան յոբելեանական ցուցահանդէսի էկսպօնենտներին նշանակված է ընդամենը 880 պարգեւ, չը հաշւելով գովասանական թերթերը։ Պատուաւոր դիպլօմ ստացել են 52 անձեր եւ հիմնարկութիւններ, մեծ ոսկեայ մեդալ—66 անձեր եւ հիմն., փոքր ոսկեայ մեդալ—նոյնքան, մեծ արծաթեայ մեդալ—140 անձեր եւ հիմն, փոքր արծաթեայ մեդալ—208 անձեր եւ հիմն. բրօնզեայ մեդալներ—320 անձեր եւ հիմնարկութիւններ։

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան մէջ միտք է ծագել հիմնելու մի առանձին կենտրօնական կօմիտէտ բոլոր մինիստրութիւնների ներկայացուցիչներից՝ ղեկավարելու մասնագիտական կրթութեան գործը եւ հսկելու նրա վրա։ Այդ կօմիտէտի իրաւասութեանը պէտք է ենթարկվեն ոչ միայն բոլոր մինիստրութիւնների տեխնիկական, առեւտրական ու պրօֆէսիօնալ ուսումնարանները, այլ եւ զանազան դասընթացքներ բանուորների եւ արհեստաւորների համար։

—

«Рус. Вѣд.» լրագրին հաղորդում են Պետերբուրգից, թէ համալսարանական րէֆօրմի հարցը կը քննվի պետական խորհրդում հաւանականօրէն նրա այժմեան նստաշրջանում, իսկ միջնակարգ ուսումնարանների բարենորոգութեան հարցը 1902—93 թուականների նստաշրջաններին։

—

Կովկասեան ցուցահանդէսի էկսպօնենտներից փոքր ոսկեայ մեդալներ ստացել են հետեւեալ անձինք եւ հիմնարկութիւնները.—Սողոմոնեան (ալիւր եւ կօնեակ), Խուբլարեան (կօնեակ), Դ. Գ. Ցովհաննէսեան (գինի), Եղբ. Ֆօրէր (գինի եւ ընդարձակ տնտեսութիւն), Բաթումի քաղաքային այգի, Էնֆիաճեանց (պտուղներ), Աֆրիկեանց (նոյնպէս), Կօյչասարօվ (խաղաղութիւն), Դ. Սարաջեվ (բաչեր), Ալէքսանդերսդորֆ գաղութ (պանրագործութիւն), Ա. Արշեանց (մետաքս, սերմ, Արունեանց (նոյնպէս), Շերամապահների առաջին ընկերութիւն (մետաքսեայ գործուածքներ), Լ. Մայիլեան (ձկնորսական նաւերի եւ գործիքների մօդէլներ), Մարտիրոսեան եւ ընկերութիւն (աղ դրած ձկներ), Ի. Քամոյեան (ձկնկիթ եւ ձըկան տօսինձ), Ցարութիւն Սրմաքաչեանց Բագւում (արհեստական ծաղիկներ), Ա. Յակոբեան (կազմարարական աչխատանքներ), Ա. Լեւոնեան (կանանց չորեր), Գ. Տէր-Պետրոսեանց (նոյնպէս), Մ. Սարգսեան Թիֆլիսում (արհեստական ծաղիկներ), Եղբ. Փիլիպոսեանց Բագւում (չօկօլադ), Գ. Թամամշեվ Թիֆլիսում (ալիւր), Դեղագործական ապրանքների կովկասեան ընկերութիւն (մանանայ), Թիֆլիսի վիճակային մոմագործական գործարան, Սապօնի եւ ճարպի ակցիօներական գործարան Թիֆլիսում (սապօն), Վէտցէլ (գարեջուր եւ սառոյց), Ի. Բօզարջեան (ծխախոտ), Թիֆլիսի «Миръ» ընկերութիւն (նոյնպէս), Թիֆլիսի առաջին կիրակնօրեայ ուսումնարան (ուսման գործի կանոնաւորութիւն), Թիֆլիսի Բարեգործական ընկերութեան կանանց ուսումնարան (Միջին փողոցում, ասեղնագործութիւն), Գանձակի արհեստաւորաց ուսումնարան (արհեստ եւ գիւղատնտեսական գիտելիքներ), Գէնէ Թիֆլիսում (ժամացոյց), Թիֆլիսի րէալական ուսումնարան (աչակերտական աչխատանքներ եւ օդերեւութաբանական դիտողութիւններ), Թիֆլիսի օրիորդաց առաջին գիմնազիա (նկարչութիւն, ֆրանսիական լեզու եւ ձեռագործ), Միչչենկօ (լուսանկարչութիւն), Գ. Բաչինջաղեան (բարեխղճօրէն եւ հոգատարութեամբ նկարված պատկերներ), Թիֆլիսի Միքայէլեան հիւանդանոց եւ ուրիչներ։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Ամսիս 13-ին տեղի կունենայ երկաթուղու առաջին գնացքի Երեւան ժամանելու հանդէսը։ Երեւանը արտասովոր սպասում է չոգեմեքենայի սուլոցին, որ առաջին անգամ կաւետէ, թէ Արարատեան երկիրը, մինչեւ այժմ հեռու եւ յետ ընկած մի անկիւն, կապված է հեռաւոր քաղաքների հետ հաղորդակցութեան հեչտ ճանապարհով։ Պատրաստութիւններ են տեսնվում վայելուչ եւ հանդիսաւոր կերպով ընդունելու առաջին գնացքը։ Եղանակները խիստ գեղեցիկ են»։

—

ՆՈՒԽՈՒՑ մեզ գրում են. «Նուխու հոգեւոր կառավարութիւնը կօնսիստորիայի հրամանով արգելեց քահանայական պաշտօն վարել Սիմէօն քահանայ Տէր-Պօղոսեանցին եւ Մեսրոպ քահանայ Քոխայեանցին, բայց թէ ինչ պատճառով՝ այդ ժողովուրդի համար դեռ մութ է»։

—

ՇՈՒԼԱՒԵՐԻՑ մեզ գրում են. «Մի քանի օր առաջ՝ մեզանից մօտիկ Դամիա գիւղի Գ. քահանան անայն գործով զբաղված ժամանակ սրով կտրում է ծունկն եւ պատուական մըհլամներից օգուտ չը տանալով, գալիս է Շուլաւէր տեղիս հմուտ բժիշկ պ. Շապչնիկեանցի մօտ, որ եւ կարեկցաբար ընդունելով հիւանդին իր բնակարանում, խոստանում է ձրիաբար բժշկել միամսեայ ժամանակամիջոցում։ Բայց մի քանի օրից յետոյ խելօք երէցկինը լսելով, թէ այստեղ կայ եւ հեքիմբաչի անուանված պարոկատանցի մէկը, վճռում է որ հեքիմբաչին աւելի չուտ կարող է առողջացնել. եւ հիւանդին տանում են նրա ճանգը գցում, որ եւ չաղ տոպը տեսնելուն պէս՝ երդմամբ խոստանում է հինգ օրում ոտի վրա կանգնացնել, իսկ վարձը պահանջում է հարիւր րուբլի եւ կանխիկ ստանում է երեսուն րուբլի։ Եւ ահա այս քաջահմուտ հեքիմբաչին, փոխանակ վտանգաւոր վէրքը զգուչութեամբ դարմանելու, երկու ծանր վէրք էլ ինքն է բաց անում. եւ այսպէս չարչարելուց յետոյ առաջ է գալիս ոսկրափտութիւն եւ քաղցկեղ։ Ցուսախաբ հիւանդը, հասնելով մահվան դուռը, վերադառնում է իր գիւղը եւ երկրորդ օրը վախճանվում, թողնելով վեց հոգի որբեր։ Այս ցաւալի իրողութեան վրա ենք հրաւիրում մեր պ. տանուտէրի ուչադրութիւնը։ Պէտք է այս հեքիմբաչուն այստեղից հեռացնել. 13 տարի է, նա այստեղ բնակվելով բազմաթիւ հայ եւ թուրք անհատներ է հանդերձեալ կեանքն ուղարկել»։

—

ՀԱՄԶԱՉԻՄԱՆ գիւղից մեզ գրում են. «Դեկտեմբերի 9-ին Համզաչիմանի (Բօզիգիւղի) հասարակութիւնը հաւաքված էր եկեղեցում. պատարագից յետոյ կատարվեց հայ բանաստեղծների նահապետ հ. Ալիչանի համար հանդիսաւոր հոգեհանգիստ։ Հոգեհանգստին ներկայ էին դպրոցի ուսուցիչը աչակերտներով։ Թէ աչակերտներին եւ թէ ժողովրդեան մոմեր բաժանվեցին։ Գ. ուսուցիչ Խնկոյեանցը եւ մի ուրիչ տեղացի երիտասարդ, Գ. Տէր-Ցովհաննիսեան, ճառեր կարդացին։ Ուսուցիչը գաղափար տալով Մխիթարեան միաբանութեան եւ նրա հիմնադրի՝ Մխիթար Սեբաստացու մասին, կարճ, բայց գեղեցիկ կերպով բացատրեց հայր Ղեւոնդ Ալիչանի բեղմնաւոր գործունէութիւնը եւ նչանակութիւնը հայոց գրականութեան մէջ»։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Մեր քաղաքի համար կարեւոր նչանակութիւն ունեցող խնդիրներից մէկն էլ իրագործուեց—«փոխադարձ վարկի ընկերութիւնը», որ վաղուց արծարծվում էր հասարակութեան մէջ։ Մի քանի օր չարունակ տեղի ունեցան ընտրութիւնները, մեծ աղմուկով, բայց աջող ելք ունեցան։ Եւ որովհետեւ մեզանում այդպիսի խնդիրներում միչտ գործը համեմվում է զանազան անձնական հաչիւներով եւ այս ու այն չահախնդիր անձանց ինտրիգաներով, ուստի մեր այս գործն էլ չանցաւ առանց ինտրիգաների։ Այնպէս որ այժմ կան անձնաւորութիւններ, որ նոյն-իսկ գործում են հակառակ այդ հիմնարկութեան աջողութեան եւ իրագործման։ Բանն այն է, որ տեղական կրեսոսներից մէկը, որ իր վրա մեծ համարմունք ունի, յոյս ունէր ընտրվել խորհրդի անդամ կամ նոյն-իսկ կառավարիչ, եւ իր հետ էլ իր մարդկանցից տեղաւորել այնտեղ չաղ պաշտօններով. բայց դուրս եկաւ սպասածի հակառակը, եւ ընտրութեան ժամանակ թէ նա եւ թէ նրա մարդիկ սեւացան։ Անձնական զայրոյթի տակ կամենալով խանգարել գործը եւ նոյն-իսկ բեկանել տալ ընտրութիւնը, միւս օրը փողոցում լոյս տեսաւ մի թերթ, որի վրա հաւաքված էին քանի ստորագրութիւններ, իբր թէ բողոքում են կատարված ընտրութեան դէմ, ապօրինի համարելով նրան։ Ծիծաղելին այն է, որ ստորագրողներից մի քանիսը յետոյ բողոքեցին թէ իրանք միամտաբար են ստորագրել, հետեւապէս եւ յետ են վերցնում իրանց ստորագրութիւնը։ Այդ պատճառով տեղի ունեցան մի քանի անբաւականութիւններ էլ։ Բայց եւ այնպէս, այդ խնդիրը դեռ եւս արծարծվում է, եւ որովհետեւ ըստ կանոնադրութեան, քսան հոգու ստորագրութիւնը բաւական է համարվում ընտրութիւնները բեկանելու եւ նոր ընտրութիւն կայացնելու համար՝ կարող է պատահել, որ նոր ընտրութիւն տեղի ունենայ»։

—

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Դեկտեմբերի 18-ին Նոր-Նախիջեւանի թատրոնում լինելու է ներկայացում յօգուտ Նոր-Նախիջեւանի հայոց բարեգործական ընկերութեան։ Ներկայ տարում ընկերութիւնը 10,000 րուբլի է ծախսել հոգեւոր դպրանոցի տան չինութեան վրա եւ եօթը հազար՝ իբրեւ ուսման վարձ, հանդերձեղէններ, ուսումնական պիտոյքներ ընկերութեան 100—120 սաների համար։ Ով համակրում է ընկերութեան գործունէութեան, լաւ կանէր, եթէ ուղարկէր իր լուման կամ լինէր անդամ (անդամավճարը 5 րուբլի է) Нахичевань на Дону, армянское Благотворит. Общество»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Էնզէլի, դեկտեմբերի 2-ին

Ամսիս 1-ին, հայ սրտին մօտիկ մեր սիրեցեալ հայկաբան եւ մեծ բանաստեղծ հ. Ղեւոնդ Ալիշանի մահվան առիթով, տեղիս եկեղեցում պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարվեց։ Ուսուցիչ պ. Ենովք Երուանդեանը ճառ խօսեց, մանրամասն նրա կեանքից, պատկերացնելով բանաստեղծի թողած անմոռանալի յիչատակները։

Նոյեմբերի 20-ին 35 տարեկան հասակում այստեղ մեռաւ Արքատակէս Տէր-Սարգիսեանը։ Հանգուցեալը եռանդուն կերպով էր գործում այստեղ, երեք տարի հոգաբարձական պաշտօն է վարել Էնզէլիում, թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթականապէս մեր դպրոցին, եկեղեցուն եւ առհասարակ ամեն մի բարեգործական նպատակի օգնողներից մէկն էր։ Նա իր ազնիւ եւ համեստ բնաւորութեամբ վայելում էր ամենքի սէրը եւ համակրանքը։ Թաղման օրը ի պատիւ հանգուցեալի հայերը բոլորը իրանց խանութները կողպել էին, եկեղեցու բակից սկսած մինչեւ փողոցը խռնված էր պարսիկների մի ստուար բազմութիւն։ Ամենքը ողբում էին նրա մահը։ Դագաղի վրա դրված էին չորս պսակներ Էնզէլիի երիտասարդութիւնից եւ զանազան անձերից. պ. Սիմէօն Սիմէօնեանցը դամբանական ճառ խօսեց։

Էնզէլիի երիտասարդութիւնը պատրաստվում է առաջիկայ յունվարի 1-ին ներկայացում տալ։

Գ. Ս.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Կ. Պօլսից գրում են գերմանական լրագիրներին, թէ մեծ-վէզիր Սայիդ փաշան զանազան րէֆօրմների նախագիծ է կազմել, որ եւ անհրաժեչտ է համարում մտցնել պետութեան մէջ։ Րէֆօրմների նախագիծը նա արդէն ներկայացրել է սուլթանի քննութեանը։ Ի միջի այլոց, Սայիդ-փաչան պահանջում է կրճատել մինիստրների եւ պալատական պաշտօնեաների ռոճիկները, ինչպէս նաեւ վերցնել լրտեսական սիստեմը։ Ապա Սայիդ-փաչան պահանջում է իրաւունք անձամբ մինիստրութիւն կազմելու եւ ըստ իր բարեհայեցողութեան արձակելու մինիստրներին պաշտօնից։ Այն դէպքում, եթէ սուլթանը չընդունէ րէֆօրմների առաջարկութիւնը, մեծ-վէզիրը մտադիր է հրաժարական տալ։ Հայոց պատրիարքին, երբ նա այցելութեան էր գնացել Սայիդ-փաչային, վերջինս ասաց, թէ ամենախիստ հրահանգներ է ուղարկել Մուչի եւ Բիթլիսի նահանգապետներին, որ նրանք հոգ տանեն հայերի ապահովութեան վրա։

—Վաղիրիների ապստամբութեան մասին Հնդկաստանում «Matin» լրագրին հաղորդում են Լօնդօնից հետեւեալը. «Անգլիական կառավարութիւնը այս վերջին օրերում յուզիչ տեղեկութիւններ ստացաւ Հնդկաստանից։ Այդ տեղեկութիւններից երեւում է, որ վաղիրիների ապստամբութիւնը հիւսիս-արեւմտեան սահմանի վրա արագութեամբ տարածվում է եւ թէ կարճ ժամանակում լուրջ դժուարութիւններ կարող են առաջ գալ սահմանամերձ չրջաններում։ Այս տեղեկութիւնների պատճառով անգլիական մինիստրութիւնը որոշեց հրաման ուղարկել Հնդկաստանի փոխարքային, որ նա այլ եւս զօրքեր չուղարկէ այստեղից հարաւային Աֆրիկա։ Լորդ Կիտչեներին այնպէս իմաց է տրված, որ նա ներկայ րօպէում յոյս չը դնէ հնդկական զօրքերի օգնութեան վրա։

—«Daily News» լրագիրը հրատարակել է մի հետաքրքրական դօկումէնտ—մի հանրագիր, ստորագրված անգլիական ազատ եկեղեցիների 5,270 քահանաների կողմից, որոնք պահանջում են խաղաղութիւն կնքել բօէրների հետ։ Հանրագիրը, ի միջի այլոց պահանջում է,—1) գրաւական, որ պատերազմը այլ եւս չի վերսկսվի, 2) բօէրներին չնորհել ինքնավարութիւն, 3) ընդհանուր ներում կապի այն գաղթականներին, որոնք միացել են բօէրներին եւ 4) վարձատրել բօէրներին քանդված ու աւերված տների եւ ագարակների փոխարէն։ Այս փաստը,—ասում է «Daily News»,—չէ կարելի չնչին համարել. նա պարզ ապացոյց է, որ անգլիական հասարակական կարծիքը բոլորովին միաբան չէ բօէրներին առաջարկվելիք խաղաղութեան պայմանների վերաբերմամբ եւ որ զինուորական մինիստր Բրօդրիկ չատ անհիմն կերպով մօտ օրերումս հաւատացնում էր, թէ ամբողջ Անգլիան չէ կամենում այլ կերպ վերջացնել պատերազմը բօէրների հետ, քան այն պայմանով միայն, որ նրանք անպայման անձնատուր լինեն։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

11 դեկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պրինցուհի Եւգենիա Մաքսիմիլիանօվնա Օլդենբուրգսկայա եւ Մեծ Իչխանուհի Օլգա Ալէքսանդրօվնա այս առաւօտ այցելեցին Գթութեան քոյրերի Սուրբ-Երրորդութեան ընկերութիւնը։

ԽԱՐԿՈՎ։ Երկու չաբաթ տեւող վատ եղանակներից յետոյ սկսվեց թեթեւ ցուրտ։

ՈՒՖԱ։ 30 աստիճան ցրտերից յետոյ սկսվեց տաք եղանակ։ Երրորդ օրն է որ անընդհատ ձիւն է գալիս։ Քաղաքը ամբողջապէս ձիւնատար է եղել։

ՏԱՄԲՈՎ։ Դեկտեմբերի 12-ին փակվեց նահանգական զեմստվօյի նստաշրջանը. ուպրավայի բազմաթիւ զեկուցումներ լուծում չը ստացան։ Ենթադրվում է փետրվարին հրաւիրել արտակարգ նիստ։

ՊԵԿԻՆ։ Կայսերական պալատը ժամանեց Չժիլի նահանգի հողի վրա։ Դեսպանների քաղաքամասում իր խանութի առաջ սպանված գտնվեց մի յոյն վաճառական։

ՎԱՐՇԱՒԱ։ Ֆինանսների մինիստրութիւնը նշանակում է առանձին յանձնաժողով՝ դասաբանական (?) լոտարէան բարենորոգելու համար։ Այստեղ եկաւ Ֆրանսիացի թռչնավաճառների ներկայացուցիչը եւ լաւ գներով պայմաններ է կապում՝ Ֆրանսիայի համար մորթված եւ կենդանի թռչուններ մատակարարելու համար։

—Պետրոկովի նահանգում վաճառվելու են 80 կալուածքներ՝ զեմստվօյի վարկի ընկերութեան

վճարքները չը հատուցանելու պատճառով։

ՆԻՒ-ԵՕՐՔ։ Բուէնոս-Այրէսից ստացված տեղեկութիւններին նայելով՝ մեծ ամբոխը յարձակվեց Չիլիի հասարակապետութեան դեսպանատան վրա, «կորչի Չիլին» աղաղակելով, բայց նրան, դեռ վնաս չը պատճառած, աչողվեց ցրվել։

ԼՕՆԴՕՆ։ Կիտչեներ հաղորդում է, թէ Դէվէտ, դեկտեմբերի 5-ին, 800 մարդով յարձակվեց Դարդնէլ գեներալի վրա, Բեթղեհէմ գաւառում, Լանէքէրգի մօտ, եւ մի քանի ժամ տեւող կռուից յետոյ յետ մղվեց, կորցնելով 20 մարդ։ Անգլիական չարքերից պակասեցին—մի սպանված զինուոր եւ 2 օֆիցեր եւ 10 զինուոր՝ վիրաւորված։ Սպէնսի հաղորդած տեղեկութեան նայելով՝ ձիաւոր հեռեւակների մի խումբ, բաղկացած 200 հոգուց, Բեզիդաուտին գաւառում, Տրանսվաալում, ենթարկվեց 800 բօէրների եւ 40 զինաւորված բնիկների յարձակմանը։ Մի մասը կոտորվեց՝ մինչեւ որ Սպէնս կարողացաւ օգնութեան հասնել։ Վնասը մեծ է. մանրամասնութիւններ չը կան։ Երկու օֆիցեր ծանր վիրաւորված են։ Դէմէնտ եւ Թեմինգտօն գնդապետները հասան Տաֆելկօպ, Օրանժեան հասարակապետութեան մէջ։ Դէպի դեկտեմբերի 7 լուսացող գիշերը 800 բօէրներ, Բոտայի հրամանատարութեան տակ, յարձակում գործեցին Դէմէնտի առաջապահ գնդի վրա եւ չը նայելով քաջ դիմադրութեան, գրաւեցին մի բլուր, որ տիրում էր գլխաւոր այծերի եւ թնդանօթների վրա։ Դէմէնտ նըրանց հալածեց։ Կորուստը ծանր է։ Դէմէնտ ծանր վիրաւորված է. սպանված են 2 օֆիցեր եւ 20 զինուոր, վիրաւորված են 3 օֆիցեր եւ 17 զինուոր. Ըէմինկտօն գերի բռնեց Կէյտէր հրամանատարին եւ 4 զինուորի։ Մակ-Կենզի գնդապետը դեկտեմբերի 6-ին, Կարօլինա գաւառում, յարձակվեց Բարէնտ եւ Սմիտ զորաբաժնի վրա. սպանված են 6 բօէրներ, գերի են վերցված 16։ Պարկ գնդապետի զօրասիւնը դեկտեմբերի 6-ին, Նիլստրօմ գաւառում ենթարկվեց Միւլլէրի յարձակման, որ իր հետ ունէր ծանր թնդանօթներ։ Թշնամին յետ է մղված, թողնելով կռւի տեղում 8 սպանված եւ 3 վիրաւոր։ Անգլիացոց կողմից ընկան 7 մեռած եւ չատ օֆիցերներ ու զինուորներ՝ վիրաւոր։

ՍՕՖԻԱ։ Պատգամաւորութեան ժողովի երէկվայ նիստը վճիռ չը կայացրեց փոխառութեան մասին։ Տօղօրօվ 4 ժամ խօսեց փոխառութեան դէմ. այսօր շարունակվում է քննութիւնը։

12 դեկտեմբերի

ՆԻՒ-ԻՕՐՔ։ «New-Vork Herald» դեկտեմբերի 10-ին տեղեկութիւն է ստացել Վալ չարայզօից, թէ լրագիրները, ղեկավարող շրջաններից ստացված հիման վրա, հաղորդում են, որ Չիլի եւ Արգենտինեան հասարակապետութիւնները ստորագրեցին մի արձանագրութիւն, որի մէջ՝ ծագած անհամաձայնութիւնները վերջացած են յայտարարվում եւ աւելացնվում է, թէ երկու կառավարութիւններն էլ յանձն են առնում պահպանել 1898 թուի արձանագրութիւնը, իսկ վիճելի գաւառների մէջ տիրապետական իրաւունքներ գործ չը դնեն, մինչեւ որ նրանց մասին հարցը չը լուծէ Էդուարդ թագաւորը իբրեւ միջնորդ դատաւոր։—Վիլպարայզօից հեռագրում են, թէ այնտեղ լուրեր են պտտվում, թէ Արգենտինեան եւ Չիլի հասարակապետութիւնները ստորագրեցին մի արձանագրութիւն, որով համաձայնութիւն են յայտնում ծագած վէճը առաջարկել Անգլիայի քննութեան՝ իբրեւ միջնորդ դատարանի։—Բուէնոս-Այրէսից հեռագրում են, թէ Ռոկա նախագահը մանրամասն հաշիւ ներկայացրեց այն հանգամանքների մասին, որոնք ծագեցրին այժմեան դժուարութիւնները։ Ասում են, թէ հաշիւը ուղարկված է Անգլիա։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Հիւպատոսների ուղարկած տեղեկութիւններից երեւում է, որ Մօնաստիրի բուլգարական միտրօպօլիտը անվտանգ ազատվել է այն դաւադրութիւնից, որ նրա դէմ լարել էին մակեդօնական կօմիտէտները։ Ասում են թէ միտրօպօլիտը թշնամաբար է վերաբերվում դէպի այս կօմիտէտները։

ՊԱՐԻԶ։ Թիւրքական դեսպան Միւնիր-բէյը յայտնեց «Gaulois» լրագրի աշխատակցին, որ նրանից խնդրել էր կարծիք յայտնել Տրիպոլի հարցի առիթով, թէ այսպիսի հարց գոյութիւն չունի։ Մահմեդական ազգաբնակութիւնը հաւատարիմ ու նուիրված է սուլթանին։ Մօտ ժամանակներս տարածված այն լուրը, իբր թէ զինուորական պարտաւորութեան առիթով տեղի են ունեցել ընդհարումներ՝ անպայման սխալ է։ Ինքը ժողովուրդը վաղուց թոյլտւութիւն էր պահանջում՝ զէնք գործածելու մէջ վարժվելու։ Այս վարժութիւնները այժմ կատարվում են ամեն օր առաւօտները եւ երեկոները։—Ծովային մինիստրը եւ գլխաւոր շտաբի ու նաւատորմի կառավարիչները պարլամենտական ծովային յանձնաժողովում յայտնեցին, թէ երկու ծովերի մէջ ջրանցք անցկացնելը աւելի ցանկալի կը լինի միայն այն դէպքում՝ եթէ կարելի կը լինի նրանով օգտվել նաեւ մեծ ծաւալ ունեցող նաւերի համար։

ԿԱԼԿԱԹԱ։ Բրիտանական զօրքերը Մերկաուրի մէջ, Նօղիցի մօտ, յարձակումով առան այն ամրոցը, որը գրաւել էին պարսկաստանցի աւազակները։ Անգլիացիները կորցրին 3 մարդ սպանված, 2 օֆիցեր եւ 6 զինուոր վիրաւոր։ Աւազակների կողմից սպանված են 20 հոգի, որոնց մէջ եւ աւազակապետը, 14 վիրաւորված են, իսկ 64 հոգի գերի բռնված։ Աւազակախումբը վերջնականապէս ոչնչացրված է։

ՄՕՍԿՎԱ։ Դեկտեմբերի 11-ին, Գիլեարօվսկին յանձնեց ռուսաց գրականութեան սիրողների ընկերութեան այն դիպլօմը, որով Գօգօլին Մօսկվայի համալսարանի պատուաւոր անդամի կոչում է շնորհվել։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲՈՒԺԱՐԱՆԵՆԵԱԿ
ԴՈԿՏՕՐ Վ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ
Նորագոյն ապարատներով եւ էլեկտրական մեքենաներով. մասնաւորապէս
ԲԳԻ, ՔԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՐԾՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
Сергіевская ул., д. 12.

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտւութեամբ։ Մեծ սրվակը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. եւ 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ
մազերը բուսցնելու եւ ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Պէտք է եկել նաեւ բոլորովին նոր միջոց
ՋՈՒԽ ԿԱԹԸ
երեսին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արեւի պատճառած սեւութիւնը, մռթերը, տալիս է կաշուին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, սրվակի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական եւ գեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան գեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երեւանեան հրապարակ եւ նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց եւ Բոզլում. նաեւ Միքայէլեան կամուրջի վրա, Պապովի եւ Արիստակովի դեղատներում։ Մեծաքանակ-գնորդների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ պոստով։ 13—100

ԵՐԿՐԱՉԱՓ-ԻՆԺԵՆԵՐ
Ս. ԲԱՀԱԹՐԵԱՆ
Ընդունում է երկրաչափական եւ հարթաչափական (нивеллировочныя) եւ այլ տեսակ գեօդեզիական աշխատութիւններ՝ ջուր մատակարարելու, կանալիզացիայի, ոռոգման, ճանապարհներ ցամաքացնելու, անտառների բարեկարգութեան, լեռնային գործի, ճանապարհների եւ փողոցների շինութեան եւ կանօնաւորութեան, քաղաքային եւ այլ անշարժ կալուածքների կարգաւորութեան յատակագծի վրա գնահատական (оценочный сборъ) տուրքի համար, քաղաքային եւ այլ հողերի որոշումը, քաղաքային յատակագծի հաստատելը օրէնսդրական կարգով եւ այլն։

ԲԱՑՈՒ, «Դվօրցօվայա Նօմէրներ» հիւրանոցում Թիֆլիս՝ Ավճալեան փողոց, Շահբուդաղեանի տուն, № 39, բնակում։
40—100

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ
Գրախանութում վաճառվում են
«Թատրօն», հանդէս, Ա. Թարխանեանի, իւրաքանչիւր օրինակ 2 ր.
«Հայկական հին դպրութեան պատմութիւն» (Դ—ԺԳ դար) Զարբհանալեանի 2 ր.
«Հանդէս Նոր հայախօսութեան», Ստ. Նազարեանի, մասն ա. եւ բ. 4 ր.
«Գիւլխասան», ռուս., Ստ. Նազար. (կազմ.) 2 ր.
«Հրապարակախօս ձայն», Ս. Շահ. (սակաւաթիւ) » 2 ր. »
«Ամառնային նամակներ», » » 1 ր. 50 կ.
«Յիշողութիւններ Վարդանանց տօնի առթիւ . . 75 կ.
«Խորտակված կեանք», վէպ, Լ. Մանուէլեանի 1 ր.
«Արցախ», Մակար եպ. Բարխուդ. 1 ր. 50 կ.
«Աղուանից երկիր եւ դրացիք, Մակար եպ. Բարխուդարեանի 1 ր.
Պատմութիւն հայոց Մովսէս Խորենացու, թարգ. Խ. Ստեփանէի 1 ր. 50 կ.
«Ջամբռ. Սիմէօն կաթողիկոսի, 1 ր.
«Ուխտանէս եպիսկոպոս» պատմութիւն հայոց ա. եւ բ. մաս. 1 ր. 20 կ.
«Մատթէոս Ուռհայեցի», ժամանակ. 1 ր. 20 կ.
«Խորենացու պատմութեան ուսումնասիրութ». Գ. Տէր-Մկրտչեանի 35 կ.
«Պատմութիւն հայոց գրականութեան, Ստ. Պալասանեանցի 50 կ.
Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ Гуттенбергъ», Г. Галустяну, Лорисъ.-Меликовская, № 11. 2—3

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Լեւոն Կարապետեան
Դարմանում է ատամներ, շինում է պլոմբներ, ոսկէ պսակներ արմատների վրա նստացնելու եւ կեղծ ատամներ ոսկէ եւ կաուչուկէ պլատինկաների վրա։
Ընդունում է հիւանդներ ժամը 9-ից առաւօտեան մինչեւ ժամը 7 երեկոյեան։
Սօլօլակսկայա փողոցի վրա, տուն Միրզոեվի № 6. 27—30

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ
Կամիլ Ֆլամարիօնի
ՈՒՐԱՆԻԱ
Աստղագիտ. վէպը
Թարգ. ֆրանսերէնից Հ. Առաքելեանի
Գինն է 1 ր. 50 կ. 10—10

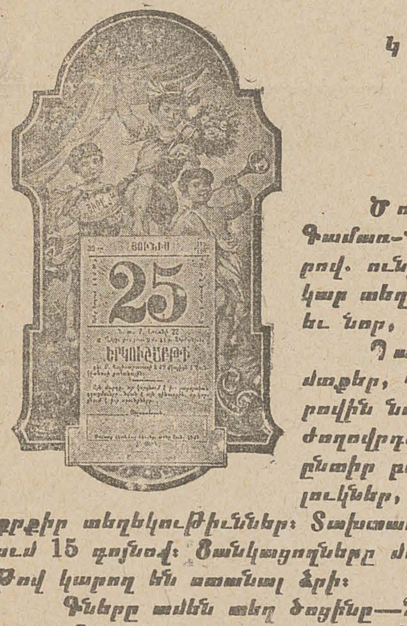

Լոյս տեսան եւ վաճառվում են
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
1902 Թ.
ՊԱՏԻ եւ ԾՈՑԻ (Շիրակ)
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
Ծոցի օրացոյցը զարդարված է Գ. եպ. Սրուանձտեանի, Գամառ-Քաթիպայի, Գ. Արծրունու եւ Գ. Ջանշեանի պատկերներով. ունի բոլորովին նոր հետաքրքրական յաւելուած ամենաօգտակար տեղեկութիւններով, ընդարձակ բժշկարան, հարուստ երազահան եւ նոր, զուարճալի վիճակահան։
Պատի օրացոյցի մէջ կան բարոյական խրատներ ու ընտիր մտքեր, հայոց եւ եկեղեցական պատմութիւնից հատուածներ, բոլորովին նոր, ծիծաղաշարժ առակներ (մեծ մասամբ անտիպ), այլ եւ ժողովրդական առածներ, ժողովրդական երգեր, գիւղական լէլէներ ընտիր բանաստեղծութիւններ, զուարճալի հանելուկներ, չուատելուկներ, բժշկական, արհեստագիտական եւ այլ օգտակար եւ հետաքրքիր տեղեկութիւններ։ Տախտակը շքեղ եւ ճաշակով պատրաստված է յայտնի լիտօգրաֆիայում 15 գոյնով։ Ցանկացողները մանրամասն բովանդակութիւնը տպագրված առանձին թերթով կարող են ստանալ ձրի։
Գները ամեն տեղ ծոցինը—20 կ., պատինը—50 կ., դուժարով գնողներին լինում է զիջում։ Դիմել՝ Александрополь. Карапету Апиняцъ կամ Alexandrople, Karapet Apinian (Caucase)։ Ցանկացողները թող չուտապեն, որ իր ժամանակին կարողանանք պատուէրներն ճշգութեամբ կատարել։
(Ե. շ.) 15—16

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում
վաճառվում են հետեւեալ օրացոյցները 1902 թուականի համար
Ծոցի օրացոյցներ—Ս. Էջմիածնի—20 կ., Գիւտ քահ. Աղանեանի ծոցի օրացոյց—15 կ., Ափինեանի ծոցի «Շիրակ» օրացոյց—20 կ., Զմչկեանի ծոցի օրացոյց 20 կ. եւ Մդիվանի վրացերէն լեզուով ծոցի օրացոյց—20 կ.
Պատի օրացոյցներ—Գիւտ ա. ք. Աղանեանի պատի օրացոյց—50 կ. եւ Ափինեանի պատի «Շիրակ» օրացոյց—50 կ.։
Гатцукъ, Крестный календарь на 1902 годъ—ц. 15 коп.
Գրպանի «Բուշատարեր», ռուսերէն լեզուով, 60 կոպէկից սկսած մինչեւ 1 ր. 70 կ.
Նաեւ ամեն տեսակի պատի օրացոյցներ ռուսերէն լեզուով—20 կոպէկից մինչեւ 1 ր.
Նոյն տեղը բաժանորդագրութիւն է ընդունվում տեղական եւ օտար քաղաքների լրագիրների համար, խմբագրական պայմաններով։
Դիմել՝ Тифлисъ, въ Центральную книжную торговлю. (Հ.) 3—3

Կօնֆէտի եւ Շօկօլադի գործարան
„Փ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ“
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Առաջարկում է թարմ կարամէլ մրգեղէնից, մօնպանսէ, մարմելադ, պաստիլա, զէֆիր եւ այլն։
Պատուէրներով դիմել գործարան. Պավլօվսկայա փողոց, սեփական տուն, տելէֆօն № 362.
Սեփական գործարանական խանութը գտնվում է Մէյդանում, եղբ. Հէջուբեանների տանը, տելէֆօն № 772.
Մեր ապրանքները ծախվում են բոլոր կօլօնիական խանութներում։
Բաքուի եւ Բաթումի գաւառի համար ներկայացուցիչ է Նիկ. Սամարչեանց, Միքայէլեան փող., տ. Աչումեանի։
100—100

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 12 Декабря 1901 г. Электропечатня Груз. Издат. Т—ва. В.-Ванкская ул.